

**Особливості впровадження інновацій у діяльність
сільськогосподарських підприємств**

Руденко Г. Р.

Вступ. У зв'язку з динамічним розвитком сільського господарства та посиленням інтеграції України у міжнародний економічний простір, зростає конкурентна боротьба між підприємствами на ринку сільськогосподарської продукції. Тому на даний момент актуальним є інтенсивне впровадження інновацій у сільське господарство, що сприятиме зростанню продуктивності праці, економії матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, зростанню обсягів виробництва тощо.

Аналіз літературних джерел з питань впровадження інновацій в сільському господарстві свідчить про те, що вивченням даної проблеми займалось значне коло науковців, а саме: В. В. Кириченко [1], В. В. Лаврук [2], О. І. Янковська [3], А. І. Гордійчук [4], В. А. Іванов [5] та інші.

Однак, зважаючи на значний доробок науковців, існує потреба подальшого пошуку ефективних шляхів впровадження інновацій у діяльність вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є дослідження особливостей впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Інновації – це створенні чи удосконалені конкурентоспроможні технології (продукція чи послуги), які в даний період часу впроваджуються в діяльність підприємства [3]. Деякі вчені стверджують, що інновації – це результат творчого процесу у вигляді нової продукції, технології, методу тощо [1; 2], інші говорять, що інновації – це зміни у техніці, технології чи організації, які у майбутньому призведуть до задоволення певних соціальних проблем [4; 5]. Також використовують поняття «агроінновацій», тобто інновацій, реалізованих у сільськогосподарській галузі [6].

Існує багато підходів до визначення сутності «інновацій в АПК» в сільському господарстві (табл. 1).

Розкриття сутності поняття «інновації» у сільському господарстві

Автор	Визначення
Іванов В. А. [5]	реалізація у господарській практиці результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин, птахів, нових і покращених продуктів харчування, матеріалів, нової техніки, нових технологій у рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових форм організації та управління різноманітними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, які дозволяють підвищити ефективність виробництва
Кот О. В. [6]	системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідницької роботи, що призводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосферою і техносферою, а також покращують стан навколишнього середовища
Янковська О. І. [7]	кінцевий результат впровадження новації у галузі сільського господарства (сортів рослин, порід тварин, засобів захисту рослин або тварин, технологій вирощування тощо), який призвів до отримання економічного, соціального, екологічного та інших видів ефекту

Таким чином, інновації у сільському господарстві можна визначити як зміну, що вноситься суб'єктом господарювання у діяльність підприємства з метою підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Необхідно зазначити, що у сільському господарстві впровадження інновацій пов'язане з виведенням нових сортів рослин, порід тварин, виготовленням техніки, новими ресурсозберігаючими технологіями тощо. Тому інновації у діяльність сільськогосподарських підприємств впроваджуються у трьох напрямках:

1) інновації у сфері людського фактора – підготовка спеціалістів, здатних експлуатувати нову техніку, обладнання і технології, підвищення їх кваліфікації, перепідготовка;

2) інновації у сфері біологічного фактора – розробка і освоєння нововведень, які забезпечують підвищення родючості земель

сільськогосподарського призначення, зростання продуктивності тварин та урожайності сільськогосподарських культур;

3) інновації у сфері техногенного фактора – забезпечують удосконалення техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарського підприємства [8; 9].

Особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств та суб'єкти їх впровадження представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств та суб'єкти їх впровадження

Ознака класифікації	Вид інновацій	Суб'єкти впровадження інновацій	Строк окупності інновацій
Предмет та сфера застосування	біологічні, технічні, технологічні, хімічні, економічні, соціальні, маркетингові, інновації у менеджменті	агроном, технолог, економіст, хімік, маркетолог, соціолог, менеджер	3 роки
Період реалізації	довгострокові, середньострокові, короткострокові	керівники, акціонери, насінницьке	6 місяців – 5 років
Походження	зовнішні, внутрішні	господарство,	3 роки
Глибина змін, які вносяться	базові, покращуючі, модифікаційні, прикладні	племінний завод, машинобудівне	6 місяців – 5 років
Форма реалізації	у формі продукту, у формі процесу	підприємство, біологічна фабрика	6 місяців
Величина витрат	великі, мінімальні вкладення, без додаткових витрат		6 місяців – 5 років
Джерела фінансування	власні, бюджетні кошти, кредитні, позикові кошти, змішане фінансування	банк, керівники, постачальники, акціонери, наукові	6 місяців – 5 років
Ступінь ризику	відчутна, часткова, повна невизначеність	фонди, спонсори, бюджетні установи	6 місяців – 5 років

У сільському господарстві необхідно розглядати впровадження інновацій як послідовність 4 етапів: розробка інновацій, їх перевірка, відтворення та їх впровадження у діяльність. Набір ознак класифікації інновацій дозволяє раціонально організувати інноваційну діяльність підприємства.

Узагальнена технологія впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств представлена на рис. 1.

Рис. 1. Узагальнена технологія впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств

Позитивними наслідками ефективно організованої технології впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств є: розробка та впровадження інновацій, пов'язаних з новими сортами рослин, виведенням нових порід тварин, застосуванням нової техніки тощо. Так, наприклад, до біологічних інновацій входять: нові сорти та гібриди сільськогосподарських рослин, нові породи тварин, птиці, створення тварин та рослин, стійких до шкідників та хвороб. До технічних інновацій відносяться нові види техніки, обладнання, технології обробки сільськогосподарських культур, технології у тваринництві. До хімічних інновацій відносять нові добрива, їх системи, засоби захисту рослин. Суб'єктами впровадження інновацій у сільському господарстві є керівники підприємств. Перевірку інноваційних розробок здійснюють наукові установи та спеціальні державні установи чи організації. Відтворенням інновацій у сільському господарстві займаються насінницькі господарства (вирощування елітного та репродукційного насіння нових сортів, гібридів сільськогосподарських культур); племінні заводи (розведення чистих порідних ліній тварин); машинобудівні підприємства (серійний випуск нової сільськогосподарської техніки); біологічні фабрики (випуск вакцин тощо).

Впровадження інновацій у сільському господарстві стримується необхідністю значного фінансування, тривалими строками розробки, низькою платоспроможністю держави, недостатньою інформацією щодо інновацій у галузі сільського господарства.

При впровадженні інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств важливою умовою є наявність інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал – це здатність до зміни, покращення, прогресу, це джерело розвитку. Тобто це здатність підприємства виробляти нову, науково містку продукцію з покращеними властивостями. Існує ряд елементів інноваційного потенціалу: природно-кліматичний, матеріально-технічний, науковий, кадровий, організаційний [9]. Для ефективного розвитку сільськогосподарського підприємства та покращення інноваційного потенціалу

необхідною умовою є забезпечення взаємозв'язку таких факторів як: інвестиційна підтримка, сільське господарство, промисловість, що виробляє засоби для сільського господарства, переробна промисловість, інфраструктура інноваційної діяльності, науково-технічне співробітництво у системі агропромислового комплексу, покращена система нормативно-законодавчих актів.

Впровадження інновацій пов'язане з особливостями сільського господарства в Україні, а саме:

- 1) відмінності регіонів України за природно-кліматичними умовами;
- 2) тривалий процес розробки інновацій;
- 3) різноманітність продукції, що вирощується, та різниця у технології годівлі тварин тощо;
- 4) залежність технології виробництва у сільському господарстві від природно-кліматичних умов, дорожньо-транспортного розташування, центрів постачання та збуту продукції;
- 5) різний кваліфікаційно-освітній рівень робітників сільського господарства
- 6) необхідність дослідження живих організмів та ін.

У сучасних умовах господарювання вітчизняних сільськогосподарських підприємств основними напрямками впровадження інновацій є: розробка біотехнологій для створення сільськогосподарської продукції з покращеними заданими властивостями, створення нових ґрунтозахисних технологій землеробства на основі мінімального чи нульового обробітку землі, застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій тощо.

До позитивних змін впровадження інновацій у виробництво сільськогосподарської продукції відносяться:

- 1) підвищення урожайності культур;
- 2) підвищення рентабельності діяльності підприємства;
- 3) підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;

- 4) підвищення якості продукції та економія виробничих ресурсів;
- 5) впровадження енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій.

До проблем впровадження інновацій у сільському господарстві в Україні можна віднести: відсутність належного фінансування, низький рівень державної підтримки підприємств, низький розвиток інноваційних досліджень в сільському господарстві в Україні, сезонність діяльності підприємств, різноманітність природно-кліматичних умов та вирощуваної продукції.

Для ефективного впровадження інновацій у сільськогосподарські підприємства необхідно удосконалити державне регулювання цін на продукцію, розробити всебічні програми стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, розробити стратегію максимального використання їх інноваційного потенціалу, здійснювати активізацію впровадження інновацій на підприємствах для підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку, розробляти фінансову підтримку для закупівлі іноземної техніки, сортів насіння, засобів захисту рослин тощо.

Для порівняння особливостей впровадження інновацій у сільському господарстві в Україні та інших країнах необхідно розкрити їх досвід ефективного впровадження та використання інновацій.

Так, наприклад, Туреччина характеризується низькою кількістю інноваційних підприємств [9]. Так як і в Україні, у Туреччині інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств стримує слабкий розвиток НТП, відсутність тісного взаємозв'язку між державним та приватним бізнесом, різке зниження витрат на аграрну науку, непідготовленість кадрів, малоефективна маркетингова робота тощо. Тобто у країні відсутнє належне стимулювання впровадження інновацій у сільському господарстві.

Натомість США є лідером у сфері інновацій у сільському господарстві, а також характеризуються суттєвим впливом держави на аграрну сферу діяльності [3]. У США діяльність сільськогосподарських підприємств регулюється державою та ефективно розробленою законодавчою базою.

Сільське господарство має для країни стратегічний характер, а також там взято курс на значне субсидіювання сільського господарства за рахунок бюджету. США має багаторічну історію підтримки проектів впровадження інновацій у сільському господарстві. Так, наприклад, проект на пошук альтернативних джерел енергії для сільськогосподарських територій став дуже популярним. Міністерство сільського господарства здійснює фінансування безлічі науково-дослідних та освітніх програм, програм стимулювання впровадження інновацій та інших. До складу Міністерства сільського господарства США входить більше десятка агенцій, відділів, служб, кожний з яких має свою спеціалізацію і робить власний внесок у розбудову аграрної системи. Міністерство виконує інтегруючу роль у регіональних економічних системах, виступаючи поєднуючим ланцюгом між наукою, науково-освітніми установами, промисловістю, сільськими громадами, аграрними виробниками, фінансує наукові дослідження, реалізує освітні програми, впроваджує новітні технології у практику.

Активне розширення нововведень у діяльність сільськогосподарських підприємств пояснюється функціонуванням комплексного механізму впровадження інновацій, який характеризується не лише економічними стимулами, але й як взаємозв'язок організаційних структур та відносин.

Сільське господарство в Ізраїлі на сьогодні є найпродуктивнішим та новітнім у світі майже за всіма показниками [9]. Такого результату країна досягла за допомогою прийняття великої кількості інноваційних рішень. До таких рішень відносять: бережливе витрачання води (крапельне та аерозольне зрошення), використання нових видів добрив та засобів захисту рослин, новітні методи боротьби з бур'янами та шкідниками, тепличні комплекси тощо. Поштовхом до такого розвитку сільського господарства у країні є значна обмеженість земельних ресурсів та негативні природно-кліматичні умови для розвитку сільського господарства. Через продовольчу кризу у попередні роки, нестачу ресурсів та збільшення населення у країні інтенсивно почали розвивати сільське господарство, застосовувати нові сорти рослин, системи обробітку

грунту, технології та інше. Також значне впровадження інновацій підтримувалося з боку держави через забезпечення фінансування розробок та організацію виходу країни на міжнародні ринки збуту.

У міжнародному контексті інноваційний потенціал найбільшим є у Німеччини [3]. Однією з особливостей інноваційної політики Німеччини є надання урядом фінансової підтримки розвитку довгострокових та ризикових досліджень у ключових сферах діяльності. У Німеччині тваринництво відіграє ключову роль, тому рослинництво розвивається як допоміжна галузь тваринництва: 40 % усієї сільськогосподарської площі припадає на луки та пасовиська. У країні постійно впроваджується безліч державних програм у діяльність сільськогосподарських підприємств, які спрямовані не лише на фінансову підтримку з боку держави, але й на організацію інноваційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах.

Тому, спираючись на досвід зарубіжних країн, необхідно проаналізувати сучасний стан інновацій у сільському господарстві в Україні, розробити нову законодавчу базу підтримки та стимулювання впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств, створити ефективну організаційну систему управління та контролю підприємств на шляху до розвитку та покращення за допомогою інновацій. Необхідно зазначити, що стан сільського господарства у країнах залежить також від форми власності на земельні угіддя та ставлення уряду країни до розвитку галузі.

Висновок. Отже, у сучасних економічних умовах в Україні необхідно провести реформування сільськогосподарських підприємств з метою впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, розробити систему стимулювання з боку держави та сприяти активній діяльності держави щодо відкритості кордонів України до міжнародної співпраці у сфері сільського господарства. Продовження дослідження необхідно спрямувати на виявлення напрямків залучення інвестицій для впровадження інновацій у діяльність вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Кириченко В. В. Ринкові моделі реалізації селекційних інновацій / В. В. Кириченко, В. М. Тимчук // Вісник аграрної науки. – 2008. – № 8. – С. 62–64.
2. Лаврук В. В. Інноваційний продукт у сільському господарстві як результат інноваційного процесу / В. В. Лаврук // Ефективна економіка. – 2010. – № 5. – С. 22–25.
3. Янковська О. І. Особливості інновацій в сільському господарстві / О. І. Янковська // Економіка ХХІ століття: виклики та проблеми. – 2012. – № 4. – С. 30–33.
4. Гордійчук А. І. Інноваційний розвиток галузей сільського господарства та ефективність їх функціонування / А. І. Гордійчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – № 6. – С. 44–46.
5. Иванов В. А. Методологические основы инновационного развития агропромышленного комплекса / В. А. Иванов // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2008. – № 2 (2). – С. 50–59.
6. Кот О. В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення / О. В. Кот // Проблеми науки. – 2008. – № 9. – С. 30–37.
7. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О. І. Янковська // Наука і економіка : науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2009. – № 4 (16). – С. 54–58.
8. Височан О. С. Наукові підходи до визначення понять «інновації» та «інноваційна діяльність» у сільському господарстві / О. С. Височан, Ю. В. Пікуш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 101–104.
9. Мартинюк М. А. Інновації в сільському господарстві / М. А. Мартинюк, Т. М. Ратошнюк // Наука й економіка. – 2014. – № 2 (34). – С. 94–98.

Руденко Г. Р.

Особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств

Метою статті є дослідження особливостей впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Розкрито сутність поняття «інновації» у сільському господарстві, визначено особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств та суб'єктів їх впровадження. Виявлено проблеми розвитку та впровадження інновацій у сільському господарстві. Узагальнено технологію впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що при впровадженні інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств важливою умовою є наявність інноваційного потенціалу. Досліджено досвід зарубіжних країн щодо розвитку сільськогосподарських підприємств через своєчасне впровадження інновацій.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, сільськогосподарські підприємства.

Руденко А. Р.

Особенности внедрения инноваций в деятельность сельскохозяйственных предприятий

Целью статьи является исследование особенностей внедрения инноваций во всех направлениях деятельности отечественных сельскохозяйственных предприятий. Раскрыта сущность понятия «инновации» в сельском хозяйстве, определены особенности внедрения инноваций в деятельность сельскохозяйственных предприятий и субъекты их внедрения. Выявлены проблемы развития и внедрения инноваций в сельском хозяйстве. Обобщена технология внедрения инноваций в деятельность сельскохозяйственных предприятий. Установлено, что при внедрении инноваций в деятельность сельскохозяйственных предприятий важным условием является наличие инновационного потенциала. Исследован опыт зарубежных стран по развитию

сельскохозяйственных предприятий через своевременное внедрение инноваций.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационный потенциал, сельскохозяйственные предприятия.

Відомості про авторів

Руденко Ганна Ростиславівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, організації та планування діяльності підприємства, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Контактна інформація: 067-714-03-03, (057)711-24-98, anna07081981@rambler.ru

Руденко Анна Ростиславовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, организации и планирования деятельности предприятия, Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця

Офіційне написання англійською мовою:

Rudenko Hanna R.

Контактна особа – Руденко Г. Р.

Поштова адреса для відправлення примірника журналу:

Руденко Г. Р., вул. Салтівське шосе, буд. 254, кв. 17, м. Харків, 61 171

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався.